

Van: "[REDACTED] J" <[REDACTED] J@rws.nl>

Verzonden: woensdag 16 april 2025 22:15

Aan: "[REDACTED] J" <[REDACTED] J@fryslan.frl>

Onderwerp: FW: Beantwoording vragen schriftelijk overleg

Bijlage(n): IENW BSK-2025 65344 01. Beslisnota kamervraag Fries op verkeersborden.pdf, IENW BSK-2025 69069

02. Achtergrondnota Fries op verkeersborden_Geanonimiseerd.pdf

Hallo [REDACTED] J,

Ik heb jou eerder deze week toegezegd om de human factors input met jou te delen. In de achtergrondnota vind je deze aspecten terug, onder het kopje technisch inhoudelijke aspecten.

We hebben dinsdag een gesprek met [REDACTED] J vanuit OA RWS.

MVG,
[REDACTED] J

TER BESLISSING

Datum

17 maart 2025

Onze referentie

IenW/BSK-2025/65344

Opgesteld door

DG Mobiliteit
Dir. Wegen en
Verkeersveiligheid
Verkeersveiligheid

Beslistermijn

24-3-2025

Bijlage(n)

-

Aan

minister

nota

Gebruik van Fries op verkeersborden

Aanleiding

In een Schriftelijk Overleg van de Commissie voor BZK¹ is door de VVD-fractie geconstateerd dat de provincie Fryslân in 2026 verkeersborden langs provinciale wegen in Fryslân gaat vervangen door tweetalige verkeersborden. De VVD-fractie stelt daarbij de vraag wat het Rijk gaat doen.

Geadviseerd besluit

Akkoord gaan met onderstaande beantwoording.

Vraag en antwoord

De leden van de VVD-fractie vinden het belangrijk dat er meer Fries in de openbare ruimte is. De provincie Fryslân heeft aangekondigd de verkeersborden langs provinciale wegen in Fryslân in 2026 te vervangen door tweetalige verkeersborden. Wat gaat het Rijk doen?

In het kader van de Bestuursafspraken Friese Taal en Cultuur 2024-2028 (BFTK) hebben de provincie Fryslân en Rijkswaterstaat afspraken gemaakt over het vergroten van de zichtbaarheid van de Friese taal langs rijkswegen binnen de provincie Fryslân. Langs de rijkswegen is de Friese taal reeds zichtbaar op de naamborden van bruggen, viaducten, aquaducten, rivieren en kanalen in de gehele provincie Fryslân. Daarnaast wordt, conform afspraak, in gezamenlijkheid verkend hoe de zichtbaarheid van de Friese taal verder kan worden vergroot op de verkeersbebording in de provincie Fryslân zonder dat dit nadelige gevolgen heeft voor de verkeersveiligheid en doorstroming. In deze verkenning hebben ook decentrale overheden en de Nationale Bewegwijzeringsdienst een belangrijke rol. De verkenning wordt uitgevoerd onder regie van de provincie en Rijkswaterstaat biedt daarbij ondersteuning waar mogelijk en nodig.

Kernpunten

- In het antwoord wordt verwezen naar de verkenning die uitgevoerd wordt. Bij die verkenning komt een groot aantal elementen kijken (zie bijlage 1). Vooral nog kan met dit (proces)antwoord volstaan worden.
- In 2024 is in de *Bestjoersôfspraak Fryske taal en kultuer 2024-2028* (BFTK) afgesproken dat een verkenning naar permanente meertaligheid op bebording in Fryslân wordt uitgevoerd, onder regie en op kosten van Fryslân. De BFTK-

¹ Kamerstuk 33335, nr. 22

afpraak betrof bewegwijzering en komborden (plaatsnaamborden), niet RVV-bebording (verkeersregels en verkeerstekens).

- In een besluit² van Gedeputeerde Staten (GS) van Fryslân is besloten om vanaf 2026 formele RVV-borden te vervangen door tweetalige borden langs de eigen provinciale wegen. Bewegwijzering en komborden vallen buiten dit besluit.
- GS wil op basis van een "coalition of the willing" met andere overheden op trekken om tweetaligheid op RVV-borden volledig door te voeren, met als gewenste eindbeeld om ook tweetalige bewegwijzeringsborden en komborden.
- De provincie heeft hiervoor tot 2028 € 1,68 mln. (excl. BTW) gereserveerd vanuit BFTK-middelen en gaat verder uit van bijdragen van derden.
- De kosten zijn vooralsnog geschat op € 3,5 mln. (excl. BTW). Dit is alleen voor de vervangende borden. Kosten voor verkeersmaatregelen op rijkswegen, evt. aan te passen constructies, beheer en onderhoud zijn nog niet uitgezocht.
- Een planning voor de uitvoering van het GS-besluit over de RVV-borden ontbreekt vooralsnog. Ook een planning voor de verkenning over UIT-borden, bewegwijzering, komborden etc. ontbreekt vooralsnog.
- De beantwoording is afgestemd met Rijkswaterstaat en HBJZ.

Datum

17 maart 2025

Onze referentie

IenW/BSK-2025/65344

Opgesteld door

DG Mobiliteit
Dir. Wegen en
Verkeersveiligheid
Verkeersveiligheid

Aan

minister

Bijlage(n)

-

Toelichting

Van belang is dat IenW stelselverantwoordelijke is voor verkeersveiligheid en wetgeving over het wegverkeer. Bij de uitwerking van de verkenning wordt dit onderwerp beschouwd vanuit diverse invalshoeken. De beschouwing staat in een separate bijlage³, hieronder de hoofdlijnen, waarbij is gekeken vanuit verschillende invalshoeken:

- o **Politiek-bestuurlijk:** GS van Fryslân hebben hun besluit genomen vanuit de wens om Fries prominenter in het openbare leven tot uiting te brengen. Die wens hoeft echter niet te betekenen dat IenW/RWS hier als beheerder van de rijkswegen in mee moet gaan. Die afweging is primair aan u.
- o **Financieel-economisch:** Het besluit van GS is op dit moment niet gedekt. Ongeacht de wenselijkheid van het besluit is sluitende financiële dekking van belang, zeker voor het Rijk, waar op dit gebied juist tekorten zijn.
- o **Technisch-inhoudelijk:** het voeren van twee talen is niet ongebruikelijk in andere landen. Er zijn diverse mogelijkheden, die vanuit human factors zijn bekeken door RWS. Op voorhand is wel duidelijk dat twee talen op één verkeersbord of onderbord onduidelijk is voor weggebruikers. Twee talen op komborden of bewegwijzering gebeurt in de praktijk wel in andere landen.
- o **Juridisch:** de wegenverkeerswet en uitvoeringsregelgeving heeft geen rekening gehouden met tweetaligheid. Er is wel is bepaald dat onduidelijke verkeersborden niet mogen, maar niet duidelijk is of dat hiervoor geldt.
- o **Maatschappelijk-rationeel:** Fries heeft een eigen wet voor het gebruik in het openbare leven, waarmee de status van het Fries anders is dan van andere erkende talen in Nederland (naast het Nederlands). Daarmee is het initiatief van Fries op verkeersborden begrijpelijk.
- o Wel kan de wens van GS leiden tot een precedent voor andere streektaalen, waarmee een risico ontstaat voor taalpolitiek via verkeersborden. Aangezien verkeersborden bedoeld zijn om verkeersregels aan te duiden, is er voor het ministerie reden om terughoudend te zijn.

Informatie die niet openbaargemaakt kan worden

Niet van toepassing

² [Besluitenlijst Gedeputeerde Staten 14 januari 2025 | Fryslân](#) (registraasjenûmer 02272505)

³ IenW/BSK-2025/69069

Minister

DG Mobiliteit

Dir. Wegen en
Verkeersveiligheid
Verkeersveiligheid

Rijnstraat 8

Contactpersoon

persoonsgegevens

nota ter informatie

Fries op verkeersborden

Datum

17 maart 2025

Kenmerk

IenW/BSK-2025/69069

Bijlage(n)

-

Aanleiding

In een Schriftelijk Overleg van de Commissie voor BZK¹ is door de VVD-fractie geconstateerd dat de provincie Fryslân in 2026 verkeersborden langs provinciale wegen in Fryslân gaat vervangen door tweetalige verkeersborden. Het antwoord is de beslisnota zelf voorgelegd. Dit stuk is een uitgebreidere toelichting, waarvan de hoofdlijnen als toelichting in de beslisnota zelf staan. In dit stuk is nader ingegaan op relevante aspecten die van belang zijn voor het bepalen van een beleidslijn over de wens van de provincie voor tweetalige bebording.

Gemaakte afwegingen

- Het ministerie van IenW is stelselverantwoordelijke voor verkeersveiligheid en het toepassen van verkeerstekens en verkeersregels. In de beantwoording is daarom ook gekeken naar de rechtmatigheid van Fries op verkeersborden en de bredere effecten op verkeersveiligheid, naast aspecten als uitvoerbaarheid, wenselijkheid en kosten voor bebording langs rijkswegen in Fryslân.
- De vijf relevante aspecten zijn politiek/bestuurlijke, financieel-economische, technisch-inhoudelijke, juridische en maatschappelijk-rationele aspecten.
- Aan de hand daarvan is geadviseerd over het initiatief van Fryslân.

Politiek/bestuurlijke aspecten

- Het GS-besluit is geïnitieerd vanuit de gedeputeerde voor Fries en cultuur.
- De provincie Fryslân (buiten Fryslân vaak Friesland genoemd) en het Rijk hebben een bestuursafpraak over het stimuleren van de Friese taal en cultuur.
- Deze bestuursafpraak komt voort uit de Wet gebruik Friese taal die vooral ziet op het gebruik van het Fries in het bestuurlijke verkeer en rechtsverkeer.
- In november 2024 heeft DINGtijd (het rijksadviesorgaan voor de Friese taal) geadviseerd over de *Bestjoersôfspraak Fryske taal en kultuer 2024-2028*. Hierin is geadviseerd om een Kennistafel Fries op te richten, met als doel om overheden van expertise te voorzien voor beleid over het Fries.

¹ Kamerstuk 33335, nr. 22

- Het advies van DINGtijd aan het ministerie van BZK gaat over het bevorderen van het Fries in het openbare leven (zoals bestuur, cultuur en onderwijs).
- IenW heeft de Kamerbrief bij het advies gelezen. Er was geen relatie met verkeer, dus is gereageerd dat IenW geen opmerkingen heeft.
- Er is in het advies van DINGtijd en de aanbiedingsbrief aan de Kamer niets gezegd over het gebruik van het Fries in het wegverkeer en op verkeersborden.

Financieel-economische aspecten

Scope, kosteninschatting en dekking (o.b.v. besluit GS Fryslân)

- Het GS-besluit² bevat een kostenschatting, uitgesplitst naar wegbeheerder.
- Uit de context blijkt dat het gaat om de kosten voor (eenmalige) vervanging. Of wegen van het Wetterskip Fryslân zijn meegenomen, is niet genoemd.
- Het gaat om borden die onder het RVV vallen en om tijdelijke gele borden bij werkzaamheden etc. Komborden en bewegwijzering zijn expliciet uitgesloten.
- Kosten voor verkeersmaatregelen voor vervanging langs rijkswegen zitten niet in deze prognose. In hoeverre dat voor de andere wegbeheerders wel zo is, is uit het stuk niet op te maken. Kosten voor beheer zijn nog niet uitgezocht.
- De provincie heeft € 1,68 mln. (excl. BTW) gereserveerd vanuit de middelen van het Rijk ter stimulering van Fries in de openbare ruimte. Deze middelen zijn voor de provincie beschikbaar tot en met 2028.
- De provincie gaat verder uit van (nog vast te stellen) bijdragen van derden.

wegbeheerder	Geschatte kosten
Gemeenten	€ 2,75 mln
Provincie	€ 0,420 mln
Rijk	€ 0,341 mln
Totaal	€ 3,51 mln

Technisch-inhoudelijke aspecten (human factors en verkeersveiligheid)

- RWS heeft vanuit 'human factors' gekeken naar effecten van meertalige bebording op de verkeersveiligheid. Human factors is het vakgebied waarin bij wegontwerp rekening wordt gehouden met menselijke vermogens.
- De gedachte hierachter is dat een weggebruiker tijd nodig heeft om informatie te kunnen waarnemen, interpreteren, verwerken en daar naar te handelen.

Friestalig naast Nederlands (op hetzelfde bord)

- o Een extra taal betekent dat meer informatie moet worden verwerkt door weggebruikers, voordat deze daar naar kan handelen. Dit betekent dat meer tijd nodig om informatie te lezen en te interpreteren.
- o De mate waarin iemand de taal machtig is, is niet bepalend. Het gaat er om dat de aangeboden informatie moet worden geïnterpreteerd.
- o Zo is het gebruik van twee schriften (zoals het Latijnse en Griekse schrift) duidelijker dan twee talen in hetzelfde schrift, omdat weggebruikers het voor hen onbegrijpelijke schrift onmiddellijk wegfilteren.
- o Het gebruik van twee talen op één verkeersbord wordt daarom afgeraden.

Friestalig in plaats van Nederlands

- o Fries in plaats van Nederlands kan ertoe leiden dat weggebruikers die geen Fries begrijpen, in Fryslân in verwarring kunnen raken.
- o Hoewel veel Friese woorden voor niet-Friese Nederlanders duidelijk zijn, zijn er ook woorden die voor onduidelijkheid zorgen, zoals:
 - Het Friese "brommer" geldt voor zowel snorfietsen als voor bromfietsen.

² [Besluitenlijst Gedeputeerde Staten 14 januari 2025 | Fryslân](#) (registraasjenûmer 02272505)

- "Ga terug" is in het Fries "gean werom", terwijl het Friese "Gean troch" in het Nederlands betekent "ga door". Bij een onbedoelde fout kan dat leiden tot spookrijden, wat evident gevaarlijk is.
- In de bijlage staan enkele voorbeelden van verkeers- en onderborden.

Friestalig naast Nederlands (op verschillende borden)

- Het toepassen van dubbele (onder)borden na elkaar, zoals in Ierland, neemt de bezwaren van te veel informatie op één moment weg.
- Tegelijkertijd zorgt het wel voor meer borden langs de weg. Hierdoor wordt er toch meer informatie aan weggebruikers aangeboden en treedt devaluatie van bebording op.

Internationale context

- Tweetaligheid op bebording is geen onbekend verschijnsel. Landen met meer dan één officiële taal gaan daar op verschillende manieren mee om, wat mede is ingegeven door de lokale gevoeligheid die taal met zich mee kan brengen.
- In Nederland is het beleid dat alleen de door de lokale autoriteit vastgestelde naam op bewegwijzering wordt genoemd (dus Nederlands, Fries, Duits Engels of Frans). Voor verdere verkeersborden is Nederlands de (ongeschreven) norm.
- Voorbeelden van landen in de nabije omgeving van Nederland
 - België (Nederlands, Duits en Frans): Vlaanderen gebruikt alleen Nederlands, Wallonië gebruikt alleen Frans, het Duitstalige deel gebruikt Duits en Frans.
 - Ierland (Engels en Iers-Gaelic): heeft een uitgewerkt tweetalig stelsel met twee talen op borden. Op onderborden wordt één taal gebruikt en worden twee onderborden na elkaar toegepast. Het wordt STOP is altijd Engels.
 - Noorwegen: heeft een stelsel waarbij de gemeentetaal leidend is (Nynorsk of Bokmål). Bij taalkundig neutrale gemeenten kiest de wegbeheerder in overleg met de gemeente. Engels wordt ondersteunend gebruikt.
- Bovenstaande landen gebruiken allemaal het Latijnse alfabet. Als in land een ander schrift wordt gebruikt (in Europa bijvoorbeeld het Cyrillische of Griekse schrift) dan worden aanduidingen vaak in beide schriften gedaan.

	Nederland	België	Ierland	Noorwegen
komborden	Tweetalig mag	Alleen in taal landsdeel	Tweetalig, Iers in cursief	Gemeentetaal is leidend
bewegwijzering	Eentalig (besluit door gemeente)	Alleen in taal landsdeel	Tweetalig, Iers in cursief	Gemeentetaal is leidend
Verkeersbord (bij woorden)	Nederlands ongeschreven norm	Alleen in taal landsdeel	Tweetalig, Engels voor dwingende woorden (STOP)	Gemeentetaal is leidend
onderbord	dwingende woorden in RVV	Alleen in Landsdeeltaal	Afzonderlijk, borden eentalig	Eentalig, leidend is gemeentetaal

Juridische aspecten

Taal in de wegenverkeersregelgeving

- In de wetgeving (WVW1994, RVV1990 en BABW)³ is niets vastgelegd over de te gebruiken taal. De achtergrond hiervan is niet op voorhand bekend, maar is wellicht dat de status van het Fries destijds anders was dan nu.
- In het BABW is in art. 2 bepaald (als 'kapstok') dat het verboden is om borden of tekens te plaatsen "die het verkeer in verwarring zouden kunnen brengen".

³ WVW1994: wegenverkeerswet;

RVV1990: reglement verkeersregels en verkeerstekens;

BABW: Besluit administratieve bepalingen inzake het wegverkeer

Indien het gebruik van Fries naast (of in plaats van) verwarrend kan zijn, dan kan dat reden zijn om op grond van het BABW dat te verbieden.

- Het RVV bevat alle verkeersborden die in Nederland gelden. Vaak bestaan deze borden uit symbolen. Bij onderborden worden wel veel woorden gebruikt.
- In het RVV zijn de woorden "zone", "stop", "politie" en "uitgezonderd" expliciet genoemd en omschreven. Daarmee lijkt het het gebruik van deze woorden op verkeers- en onderborden verplicht. Het is echter niet duidelijk of het gebruik van Fries daarmee verboden is (indien Nederlands verplicht zou zijn).
- Het gebruik van Friese plaatsnamen op komborden en bewegwijzering en bij spoorwegen ook stationsnamen is niet geregeld in de Wet gebruik Friese taal. Het uitgangspunt bij de aanduiding hiervan is de naam die de gemeenteraad voor de plaatsnaam vaststelt. Indien dat in het Fries is, dan wordt dat gevolgd.

Maatschappelijk-rationele aspecten

positie van het Fries in Frylân

- In 2013 is de Wet gebruik Friese taal in werking getreden. Naast doelen ter bevordering en stimulering van het Fries, regelt de wet het gebruik van het Fries in het bestuurlijke verkeer en rechtsverkeer. Zo moeten overheden en rechter het taalgebruik in Fryslân 'spiegelen'. Een in het Fries gedaan verzoek of beroep wordt dus in het Fries behandeld. Dit geldt ook voor het Nederlands.
- Het Fries is een zogenoemde deel III-taal van het *Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden*. Dat betekent dat het gebruik van die taal bevorderd moet worden. De Wet gebruik Friese taal geeft daaraan gevolg.
- Andere erkende streektaalen binnen Nederland zijn het Limburgs, Jiddisch, Romanes en Papiaments. Dit zijn deel II-taal van het Europees Handvest, waarbij het gebruik niet in wetten of regels bemoeilijkt mag worden. De status van deze streektaalen is daarmee beperkter status dan het Fries⁴.
- Er is geen verplichting van gebruik van een deel III-taal in het verkeer. In het Europees Handvest en de Wet gebruik Fries taal staat niets over het stimuleren van het gebruik in het wegverkeer, bijvoorbeeld via tweetalige verkeersborden.

Huidige bebording en het Fries

- Er is eenduidigheid in het gebruik van Fries op komborden. De gemeenteraad kiest voor de Friese naam of de Nederlandse naam als officiële plaatsnaam:
 - o Bij een Friese plaatsnaam staat op het kombord alleen de Friese naam.
 - o Bij een Nederlandse plaatsnaam staat op het kombord de Nederlandse naam bovenaan en daaronder de Friese naam.
- Indien de gemeenteraad de Friese naam officieel maakt dan wordt alleen de Friese naam gevoerd op de bewegwijzering. Dat geldt ook voor treinstations.
- Informerende borden bij wateren, verzorgingsplaatsen, aquaducten en bruggen zijn overwegend in het Fries.

Bijlage 1: afspraken uit BFTK (Hoofdstuk 3.2)

In deze bestuursafsprakenperiode worden er, in overleg met Rijk, de provincie Fryslân en Rijkswaterstaat, resultaten geboekt voor een uitrol van permanente meertaligheid op de verkeersbebording in Fryslân. Hierbij zal in een gezamenlijke verkenning, onder regie en op kosten van de provincie, worden gezien aan welke randvoorwaarden zal moeten worden voldaan om de verkeersveiligheid te borgen. Ervaringen met de toepassingen van meertaligheid in het buitenland die aantonen dat de verkeersveiligheid niet in gevaar wordt gebracht, zijn daarbij leidend. Zo kan het Nederlandse model als basis worden genomen, maar is de Friese taal typografisch onderscheidend. Leesbaarheid, begrijpelijkheid en het tal tekens van bebording zijn

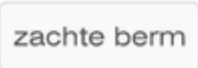
⁴ Op Bonaire heeft het Papiaments de status van een deel-III taal, vergelijkbaar met Fries in Fryslân.

daarbij aandachtspunt. Daar waar in het verleden door gemeenten en provincie reeds gekozen is voor het hanteren van Friese plaatsnamen en aanduiding en dit inmiddels breed is geaccepteerd, is toevoeging van de Nederlandse vertaling niet noodzakelijk/wenselijk.

Uiterlijk in de tweede helft van de bestuursafpraak wordt in overleg met de wegbeheerder begonnen met de uitvoering van een meertalige infrastructuur in Fryslân, al zal dit gefaseerd en passend in de programmering van RWS moeten worden ingevoerd. De provincie zal het onderwerp van tweetalige bewegwijzering bespreken en afstemmen met de betrokken gemeenten, middels het bestuurlijk overlegorgaan Mei-inoar foar it Frysk.

Bijlage2 : enkele voorbeelden van gebruik van woorden op borden

RVV-bord	Betekenis (Fries volgens Google Translate)
	Bord B7: Stop en verleen voorrang aan bestuurders op kruisende weg <i>Fries: OPHÂLDE</i>
 	Bord C22a: Gesloten voor personen- en bedrijfsauto's, vrachtauto's of bussen met een dieselmotor vanwege milieuzone Bord C22b: einde geslotenverklaring milieuzone <i>Fries: Miljeusône</i>
 	Bord E5: taxistandplaats <i>Fries: taksy</i> bord E9: parkeren alleen voor vergunninghouders <i>Fries: fergunninghâlders</i>
	Bord G13: onverplicht fietspad <i>Fries: fytspaad</i>
RVV-onderbord	betekenis
	RVV-Onderborden C22a1 t/m C22a9 <i>Fries : tastien (...) en heger</i>
	RVV-Onderbord C22c1 : nul-emissiezone toegankelijk voor emissieloze bedrijfs- en vrachtauto's <i>Fries: tastiene nul útstjit</i>
uitgezonderd bestemmings-verkeer	RVV-onderbord waarmee een inrijverbod niet geldt voor bestemmingsverkeer. <i>Fries: utsein lokaal ferkear (of) utsein bestimming ferkear</i>
	RVV-onderbord bij bord G12 (verplicht fietspad) <i>Fries: brommers binne net tastien</i>

Voorbeelden van niet-formele verkeersborden en onderborden	
	Bord C2 (eenrichtingsweg, in deze richting gesloten voor voertuigen, ruiters en geleiders van rij- of trekdieren of vee) in combinatie met onderbord "ga terug". <i>Fries: gean werom</i> (n.b. het Friese 'gean troch' is in het Nederlands "ga door")
	Onderbord verhoogde rijbaanscheiding (bij bord algemene gevaarzetting) <i>Fries: ferhege lane skieding</i>
	Onderbord zachte berm bij bord algemene gevaarzetting <i>Fries: sacht skouder of sachte berm</i>
	Onderbord bij <i>Fries: koarte slip dyk</i>
	Bord bij het verlaten van een autosnelweg of autoweg <i>Fries: ÚT</i>
	Rijrichting voor doorgaand verkeer <i>Fries: Troch ferkear</i>
	Bord dat aanduidt dat (brom/snor)fietzers en snorfietzers rechtsaf mogen bij rood licht <i>Fries: rjochtsôf foar (brommer)fytzers fergees</i>
	Bord ontsteek uw lichten <i>Fries: ljocht dyn ljochten</i>

Toelichting grondslagen

In dit document kunt u secties vinden die onleesbaar zijn gemaakt. Deze informatie is achterwege gelaten op basis van de Wet open overheid (Woo). De letter die hierbij is vermeld correspondeert met de bijbehorende grondslag in onderstaand overzicht.

J Art. 5.1 lid 2 sub e

Het belang van de openbaarmaking van deze informatie weegt niet op tegen het belang van de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer van betrokkenen